

Dragan Velikiq

Dritarja ruse

**KOHA
Prishtinë,
nëntor 2010**

Biblioteka TRADUKI

**Mirko Kovaç
Qyteti në pasqyrë**

**Dragan Arsenijeviq
Predatori**

**Dragan Velikiq
Dritarja ruse**

**Anna Kim
Koha e ngrirë**

**Guenther Grass
Me hapin e gaforres**

Titulli i originalit
RUSKI PROZOR
(Roman omnibus)

Autor
DRAGAN VELIKIĆ

Përktheu nga origjinali serbisht
FLAKA SURROI

Lektor
DRITA NIMANI

Biblioteka
TRADUKI

Përgatitja teknike
LUAN TASHI

© 2007 Dragan Velikic, “*Ruski Prozor*”, Beograd, Srbija

© Të drejtat botërore: 2008 Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH & Co., KG, Munich, Germany

© Për botimin shqip, 2010 KOHA, Prishtinë, Republika e Kosovës

© Për përkthimin: S. Fischer, Foundation me porosi të TRADUKI-t

BOTUES
KOHA, Prishtinë
Tirazhi 1000 kopje
botimetkoha@koha.net

LOGO TRADUKI

“Ky libër u mundësua falë ndihmës së TRADUKI-t, një rrjet për letërsi, i nisur bashkërisht nga Ministria e Marrëdhënieve Evropiane dhe Ndërkombëtare e Austrisë, Ministria e Jashtme e Gjermanisë, Këshilli Zviceran i Artit *Pro Helvetia*, *KulturKontakt*, Austri, Instituti *Goethe*, Agjencia Sllovene e Librit JAK dhe Fondacioni *S. Fischer*”.

Sanjës

SHËNIMET NGA JETA E NJË PROVINCIALI

Jam i sëmurë. Dyshim s'ka. Unë, i cili kam qenë virtuoz i lëvizjes, unë, i cili nga gjysmë metri largësie e qëlloja bravën me çelës, i cili para arkës së vetëshërbimit me një dorë nxirrja kuletën e me tjetrën tashmë i fusja gjësendet në shportë, tash veç pas përpjekjes së pestë e hap derën. As rripin nuk po e fut dot nëpërmjet hallkës pa u ngatërruar. Gjërat më bien prej duarve. Nisem për një diçka dhe menjëherë e harroj. Perin as që po përpiqem ta fus nëpër gjilpërë. I zbath papuçet vetëm kur të dal. E edhe atëherë i mbath mokasinet, sepse tojat nuk më dëgjojnë. Luaj mendsh. Krejt shkon shumë ngadalë. Nuk mund të përqendrohem në asgjë më gjatë se disa minuta. Tashmë është njëmbëdhjetë e gjysmë. Kam lexuar ca

në mëngjes, nja dhjetë faqe. I shfletova po aq. Më thërrmon numërimi. Pse duhet t'i evidencoj e t'i arkivoj të gjitha? Sot s'kam obligime të tjera, pasdite mund edhe të lexoj. Fillimisht duhet të qetësohem disi. Ta dëgjoj Rahmanjinovin? Si, kur koha fluturon? Më me qejf do të copëtohesha në grima. A t'u them të gjithave lamtumirë përgjithmonë? E di, Rudi, është qesharake. Por çfarë t'i bësh kur tastierat nuk më shërbejnë, thuajse po ua mëshoj me thundra e jo me gishtërinj. Duart më dridhen edhe kur dirigjoj. Absolutisht të gjitha më nevrikosin. Po të më bënte vaki një herë, bile një herë, të jem i shtendosur nja dy orë. Unë jam minierë e shpenzuar. Të gjitha po rrënohen. Të gjitha. Nuk mund të lëviz nëpër kohë asnjë sekondë të vetme, e që prej diku të mos më dalin obligime: dhëmbët e prishur, letra të pashkruara, teshat të palara, këmisha të pahekurosuara, fatura të papaguara, partitura të palexuara. Më lëviz syri i djathtë. Do të hidhërohem. Natyrisht se do të hidhërohem kur paraprakisht e di se do të hidhërohem. Dikur kishte qenë edhe më keq. Në mëngjes në dyqan. Shporta përplot me gjëra që nuk më duheshin. Ku ta dish paraprakisht se çfarë do të të duhej? Në

përgjithësi, kjo puna e parashikimit më sëmurë fare. Nëna ime do ta shpenzonte gjithë energjinë që t'i parashikonte gjërat. E, megjithatë, pak gjëra ia ka dalë t'i parashikonte. Sidoqoftë, vetë përpjekja është njëllor kontrolli. Pse e ndeza cigaren tash? Babai im nuk lodhej për parashikime. Mami edhe ashtu e bënte atë për të dy. Kjo është cigarja e pestë, e veç sa u bë mesdita. Blerja, hedhja e bërllokut, larja e veturës, rregullimi i antenës televizive, shkuarja te mjeshtri. Të gjitha këto më dërrmuan. Është fat që njeriu nuk është i pavdekshëm. Po të mos ishte, do ta vrisja veten. Nuk më besoni, Rudi? Ju thashë se të gjitha më çmendin: qetësia dhe paqja e civilizimit perëndimor, avashllëku i Lindjes. Mbase do të duhej të shkoja në peshkim? Si ta lidh karremin? Duart më dridhen. Unë jam triumfi i të gjitha çmendurive. Jam vetëm Kjo. Kjo-në duhet bërë thërrmijë deri në fund. Fillimisht duhet thyer të gjitha gjërat e padëgjueshme, duhet copëtuar çadrat – posaçërisht ato, ato mbrojtëset e rrejshme. Duhet çliruar nga të gjitha, dhe më pas, me një lëvizje, me një të shtënë në kokë, ta përfundosh.

Kur e çoj shkopin përfundon harmonizimi. Ky është ai çasti në të cilin të gjitha shikimet janë kthyer nga unë. Nën sjetull rrjedh një pikë djerse, kurse dora e ngritur me lëvizje të lehtë i ngreh ca tinguj. Dhe atëherë, në vend të orkestrës, e dëgjoj piskamën e lokomotivës. Dora ime e vazhdon lëvizjen e dorës së gjyshit tim, drejtuesit të trenave në stacionin e Siqevës. Teksa qëndron i palëvizshëm në peron, duke e përcjellë vagonin e fundit në drejtim të Nishit apo të Pirotit, fytyra e tij, në njëqind versione, udhëton në kokat e udhëtarëve të lodhur. Nuk është me rëndësi nëse ka kaluar ai i “punëtorëve” në tre, *Simplon ekspresi* në linjën Paris-Stamboll apo ai i udhëtarëve për në Dimitrovgrad.

Edhe *Simplonin* e kishte ndalur gjyshi një natë në stacionin e Siqevës, që nëna, motra dhe unë të hipnim në vagonin që bartte tabelën ku shkruante: Sofje-Beograd. Një minutë më vonë sinjali i gjelbër e lejoi lëvizjen e trenit në drejtim të Nishit. Dikush shikoi nga dritarja, i zgjuar nga ndalja e trenit në natë. E pa ndërtesën e vogël, përdhese, mezi ia doli ta lexonte emrin e stacionit të shkruar në tablo në cirilikë dhe me shkronja

latine, derisa gjendej në njërin nga vagonët në mes të kompozicionit. I shikoi udhëheqësin e trenave dhe tre udhëtarë: një grua dhe dy fëmijë. Tonet që nuk gjendeshin në përshkrimin e partiturave u lajmëruan për një çast në hapësirën e taktit të lirë, të prodhuar në fushëshikimin e udhëtarëve të përgjumur me një kurorë të padukshme të sinjalit të kuq, e që zhdukeshin menjëherë nga sistemi i notave të hekurudhës ndërkombëtare.

Vite më vonë, kur udhëtoja rregullisht natën dhe zgjohesha nga ndalimi i trenit, e adhuroja lëvizjen e dorës me të cilën e shtyja perden nga dritarja. Në veturën për fjetje shtratin gjithnjë e kisha në mes, ngase kishte pozicionin më të mirë përballë dritares. Prej tij ofrohej shikimi i drejtpërdrejtë drejt udhëtarëve, të cilët ngarendnin nëpër peron. Nëse treni rri para sinjalit, e zgjedh rebusin e sheshit periferik: dritarja e ndriçuar në fasadën e ndërtesës, llamba e rrugës që luhetet nga era dhe reklama e mentol cigareve e ndriçuar në formë fantazme nga drita e portokalltë e semaforit të fikur. Tri burime të dritës paralajmërojnë shqetësimin. Kurse ai u paraqit me shfaqjen e këmbës cullak femërore, e cila ishte zbuluar nga mbulesa në

shtratin që ishte poshtë. Natën, në kabinën time të klasës turistike, stjuardi kishte lejuar të hynte një grua. Merrte frymë thellë, lëvizte në gjumë. Duke ia dëgjuar frymëmarrjen, sërish fjeta. Kur i hapa sytë pak para agimit, shtrati ishte ngrehur, i rregulluar për mrekuilli, thujse askush as nuk ishte ulur në skaj, thujse nuk ishte prekur jastëku me dorë. Zgjidhja e vetme e enigmës ishte se gruaja, që e kishte kaluar natën me mua në kabinë, t'i takonte kuadrit të shkukur nga gjumi.

“Nuk është mirë kur dritat përzihen”, më thoshte nëna. “E njihja një grua, e cila jetonte në një banesë të errët mbi barin *Lotos*. Kjo ishte menjëherë pas lufte. Ajo edhe ditën i kishte dritat e ndezura. Në fund vetëm sa nuk u qorrua. Por edhe ashtu, gjysmë e verbër, e mbante banesën përkryer të pastër. Nëse bash duhesh ta ndezësh llambën ditën, atëherë tërhiqe perden që drita e ditës të mos përzihet me atë elektrike”.

Edhe sot e kësaj dite e mbyll perden kur e thërras mamanë.

Vetëm në terrin absolut ka rend të përkryer. Nën kapakët e mbyllur përzihen shumë drita. Të çarat nuk lejojnë që e gjithë

hapësira të mbulohet me ngjyrë monolite, e cila bile për një çast do të ofronte iluzionin e errësirës së pastër, ku secila gjë është në vend të vetin, ku secila fjali është shteg i sigurt që shpie nga caku.

Megjithatë, i kam sytë e mbyllur. Përpiqem të lirohem nga të çarat. Po që se organizohem mirë, të gjitha do t'i kem udhës.

Në terr jam shëndosh.

Problemi më shfaqet me dritën. Jo vetëm që nuk është mirë kur përzihen dritat, por edhe shkëlqimi i poqeve të fikura më shkakton çrregullim. Ngjyrat nis t'i dalloj tek në terr. E purpurta e përhap freskinë, në hojzi ndiej erën e jodit. Mbase për shkak se jam rritur në bregdet? E verdha të josh si temjani. E kuqja ngroh, kurse ajo nxehtësi është aq e pakëndshme, sa shkakton aritminë. E përhirta më mbush epsh. Kush do ta priste këtë nga neutraliteti i saj? Dekoltetë e thella në terr janë edhe më të thella.

Përderisa dirigjoj, gjithnjë i mbyll sytë, e ndonjëherë i hap ata sa për t'u bindur që gjërat janë të gjitha në vend të vetin. Nuk ka asnjë thesor gjumi në të cilin nuk mund të depërtoj kur toni i rumbullakuar i obosë shpërndahet nga spiralja e veshit tim. Kujtesa

është e rregulluar me një kontabilitet frikësues. Të njëjtën partiturë po e lexoj secilën herë më ndryshe.

A thua është për shkak të dritës?

Po çfarë emri paskeni? Rudi? Pa koordinatë. Sikur kur thoni kuzhina, biçikleta, tabakaja. Ka emra pa koordinatë. Ta zëmë, Filip, Ana, Fabian, Oliver, Martin, Eva, Konstatin. Gjithnjë është drita e njëjtë, së cilës nuk mund t'i gjendet burimi.

Më çrregullojnë mundësitë. Në çdo çast më duhet ta marr një vendim. Ta qes gjysmë apo një lugë sheqer në kafe? A vetëm ta shfletoj apo ta lexoj gazetën deri në fund? A t'i përgjigjem thirrjes telefonike? A ta hap dritaren? Jeta po kalon, e unë assesi të vendos. Dhe në fund, asgjë nuk ia dal ta kryej. Vetëm prek mundësinë në mendime. Bota është përplot mundësi. Të jesh i palëvizshëm është prej kohësh ideali im. Nga froni i karrocës së invalidëve të jem diku tjetër çdo çast. T'i jetoj të gjitha mundësitë njëkohësisht, rrethuar nga ciceronët, katalogët, prospektet, oraret e udhëtimit, me meny. Sa herë më ka bërë vaki që të kërkoja me orë të tëra një hotel të përshtatshëm në ndonjë qytet ku arrija. Edhe kur e gjeja

dhomën më në fund, dhe pasi i rregulloja teshat, duhej të ballafaqohesha me dilemën në cilin restorant duhej darkuar. Asgjë nuk më shqetëson aq shumë sa fakti se dikush është ulur në tavolinën time, ani që për herë të parë po hyj në restorant. Dhe jo vetëm që është i ulur në tavolinën time, por ma vjedh mendimin që do ta kisha përreth asaj tavoline. E mu ai mendim do të më shpinte në një drejtim tjetër. Nuk ka dyshim, ai i cili është ulur në tavolinën time ma ka marrë tavolinën, edhe mendimin, edhe drejtimin. Një jetë krejt tjetër, gjithsesi më e mirë sesa kjo që po e jetoj. Megjithatë, unë i kontrolloj edhe ato jetë që janë huq. Nuk është e lehtë, kjo gjithnjë e shqetëson këtë jetë të rastësishme, por disi ia dal që të mos e humbas, ta mbaj kontaktin me jetët që kanë huq. E ndiej sesi rrymojnë pranë meje. Si binarë paralele largohen, që më pas papritmas t'i afrohen tavolinës sime, në kafehanen e zbrazur. Prandaj është me rëndësi të jesh bri tavolinës tënde, që është e mundur vetëm në kafehanen e zbrazur. Me të qetë e zgjedh vendin që nuk është shumë afër derës së hyrjes, por as afër dritares, prej nga dimrit di të fryjë të ftohtët e verës të ngrohtët.

Mirëpo, atëherë më lajmërohen telashet me menyne. Ushqimet që i dua janë shpërndarë nëpër gatime që nuk i dua. E ndërtoj taktikën e zbutjes së kamerierit, ashtu që në një porosi do të mund t'i bashkoja të gjitha që i dua, e t'i evitoja ato që nuk i dua. Mbase identiteti i vërtetë është shpërndarë në pafundësinë e rasteve të humbura?

Gjithçka është e tepruar. Ky është problemi i botës, prandaj edhe ekziston një përfundim i vetëm. Bota është si magazinë. Për shkak se ka aq shumë prej gjithçkaje, sa që as nuk mund të dëgjohet, të shikohet apo të lexohet. Nëse nuk mundem të gjitha, atëherë nuk dua asgjë. Rrëfimi për botën është më i madh se vetë bota.

Gruaja ime e parë, Julia, gjithnjë më pyeste se çfarë më kishin bërë në fëmijëri pasi që kisha dalë i këtillë. Kurse unë kam pasur fëmijëri të lumtur, dhe fare nuk e besoj se problemi im ka qenë në rritjen time. Në fakt kjo as që ka ekzistuar. U lindi si i rritur. Dhe ajo nuk mund të më thotë asgjë, ajo e cila gjatë tetë vjetëve martesë nuk i ka rregulluar takat, asnjëherë nuk e ka qepur pullën e këputur, apo kurrë nuk e ka qepur ndonjë vrimë çorape. Thuajse sendeve nuk u duhet

kujdesi dhe përkujdesja. “A do të shkosh te dentisti kur të dhembë dhëmbi?”, e pyeta. “A pi ujë kur etohesh?”. Dhe, pse do të duhej shprehia ime që t’i hiqja pjatat e palara që të mos qëndronin mbi tavolinë gjatë natës, të ishte anomali e fituar në fëmijëri? E nuk është se nuk kam ushtruar. Sa herë jam shtrirë në shtrat duke mos e çarë kokën për tavolinën e parregulluar pas darkës. Ndodhte që edhe të flija, por patjetër do të zgjohesha natën dhe më pas heshtazi do ta pastroja tavolinën e do t’i laja enët. Kjo e çmendte Julian. Ashtu siç më bënte të luaja mendsh zakoni i saj të hante kafjall në shtrat. E më pas vetëm i lëshonte pjatën dhe filxhanin në tokë e më përqafonte. Kurse çarçafët mbesnin përplot thërrmija e njolla kafeje.

Gruaja ime e dytë ishte më e pastër madje edhe se nëna ime. Quhej Jelisaveta. Do t’i shtrëngonte pullat posa të dobësoheshin pakëz dhe i kontrollonte takat e këpucëve. Nuk do të lejonte kurrë që të haheshin të tërat. Në dollapin e kuzhinës të gjitha kavanozat me mëlmesa ishin përplot. Mund të gatuhej cilado gjellë. Valixhet dhe torbat e udhëtimit, mbuluar me cohë, me çelësat dhe drynat e palosur me rend në brendi i pritnin

udhëtimet. Të gjitha ia dilte t'i parashihte, të sigurohej nga çdo gjë e pakëndshme. Ishte aq e përkryer, sa madje edhe bërllokun e hidhte paraprakisht. Shishja e verës ende nuk ishte hapur, kurse unë e ndieja se shikimi i saj, i butë por disi i ftohtë, tashmë e përcillte atë shishe drejt kontejnerit për xham. Në lidhjen tonë nuk kishte gjurmë. E zinte frymëmarrjen time, rrethin e verdhë në jastëk pas gjumit, dhe do t'i ndërronte çarçafët. Peshqirët ishin gjithnjë të pastër. Kishte aq shumë rend dhe i ishte dedikuar rendit të paprekshëm, sa që së shpejti e mora rolin e gruas sime të parë. Njëherë e hëngra një sandviç në shtrat. Gishtërinjtë e saj të këmbës ishin të përkryer në përpjesëtim, thonjtë e rregullt. Madje edhe në gishtin e vogël forma e thoit ishte e bukur klasike. E di Rudi, ai gishti i vogël shpesh e ka një pikë në vend të thoit, njëfarë trashësie, e kjo pengon. Sidomos ai gishti i dytë, i padëgjueshmi, çfarëdo që të jetë shputa, duhet të jetë më i shkurtër se gishti i trashë së paku një milimetër. Shumë më irriton teksa verës e shikoj ndonjë shputë femre me sandale femre, kur gishti i dytë mbulon gishtin e trashë, padëgjueshëm i madh, me nyje të fortë, i cili është rritur në krah të atij të

voglit tashmë xhuxh. Kjo është gjithnjë shenjë e agresionit të fshehur.

Jelisaveta thoshte se vdekja nuk është e rëndë, ngase në atë çast përfundon kujdesi për kontabilitetin, dikush tjetër duhet t'i kryejë formalitetet pa të cilat nuk ka qetësim përfundimtar. Edhe pse të dy ishim afër fundit të decenies së katërt, vendosi ta blinin varrin, ashtu që të siguroheshim për së gjalli. Për të jeta ka qenë e padurueshme, për shkak të befasive që ruajnë rastin në çdo qoshe. Gjithnjë e përkushtuar pasionit të inventarizimit, mbase në mendje i ka numëruar kurorat e varrimit të saj. I regjistronte të gjitha, nga shikimet e rastësishme në rrugë e deri te përqaqimet tona. Njëherë në shaka më dëftoi se kontrolli i përkryer do të arrihej me arkëtimin e tantimës nga secili masturbim. Kushdo që ia kishte përdorur trupin, madje edhe në mendje, do të duhej të paguante.

I rezistova gjatë shkuarjes në varreza. Na e ofruan një parcelë afër morgut. Nuk i pëlqeu pozita. E donte më larg shtegut kryesor, në ndonjë vend të largët të varrezave. Ma merrte mendja se ishte për shkak se kjo ishte varrezë tashmë e gropuar. Dikush

tashmë kishte qenë i shtrirë aty prej dekadash
– vendi që tash duhej të ishte i saj.

Nëpër hotele kurrë nuk i përdorte
peshqirët. I merrnim tonët me vete. Në
mëngjes e para ajo i lexonte gazetat. Njëherë
kishte lexuar një lajm sesi peshkatarët në
afërsi të Madagaskarit e kishin zënë një peshk
të rrallë, para zhdukjes, për të cilin besohej se
ishte shuar ka mbi dy milionë vjet. E tmerroi
mundësia e një gabimi të tillë katastrofik, tërë
ditën e kaloi me humor të keq.

- Çfarë disonance, – thashë. – Dy
milionë vjet pas shuarjes së sojit, pasardhësi
zihet në rrjetin e peshkatarit. Çfarë kthese
vagneriane.

- Kopernikane, po mendon?

- Vagneriane – e përsërita. Vagneri
i donte shtazët. Si fëmijë i kishte ushtruar me
ta lojërat e komplikuar të motiveve.
Koperniku i ka dashur frutat. E gjithë teoria e
tij mbështetet në mollën që ka rënë nga
trungu nën të cilin ishte shtrirë.

- Molla i kishte rënë Njutonit mbi
kokë.

- Pa marrë parasysh. Edhe
Kopernikut i kishte rënë diçka mbi kokë.

- E ç'ndodhi me ato shtazët e Vagnerit?

- Vagneri si fëmijë kishte fshehur lepuj, iriqë, breshka dhe buba të ndryshme nëpër syzet e tavolinës së punës. I kishte shpuar birat në anën e prapme të tavolinës, në mënyrë që kanakarët e tij të frymonin...

- Nuk e kuptoj, pse nuk mbante zogj? Ata nuk kishte pse t'i fshihte.

- Zogjtë gjithsesi do të ishin më të zhurmshëm. Dhe janë të padëgjueshëm pikërisht pse kanë zëra. Atij nuk i nevojiteshin zërat nga jashtë. I kishte në vete.

- Daniel, pse pra nuk i përdorte peshqit? Ata janë memecë. Mund të këndonin çfarëdo që ai të imagjinonte.

Dyshoja se për të nuk ishin të rëndësishëm as zogjtë e as peshqit. Ajo u shqetësua nga fakti se Vagneri e kishte shpuar tavolinën.

Të nesërmen e blemë një parcelë në varrezat e reja, ku ishin mbjellë trungje njëvjeçare.

- Kur të mbërrimë këtu edhe drunjtë tashmë do të rriten.

Vdiq dy muaj më vonë, mbi kalimin e këmbësorëve, e sigurt në imunitetin që e

ofrojnë drita e gjelbër në semafor dhe figura e këmbësorit në lëvizje.

E di, Rudi, po shkapërderdhem, por nuk ka kuptim të fus çfarëdo rendi, apo të zbatoj çfarëdo koncepti. Çfarëdo seleksionimi është mëkat. Tek tash, i gjykuar në fronin e kësaj karroce, e ndiej pulsimin e botës, të gjithë salltanetin që na e ofrojnë mendimet e spiunit. Sillem nga të gjitha drejtimet. Të gjitha më lejohen. Nuk e di pse, por këtë mund të them pa dëshmi.

Ta them pa dëshmi? Mendoj se kjo është më e sigurta. Nëna ime gjithnjë thoshte se do të bëhesha dikush, edhe pse nuk e kishte asnjë provë të vetme për veçantinë time. Nuk dallohesha në shkollë. Të gjitha më shkonin njësoj përdore. Megjithatë, aspak përtej kësaj. Nëna, megjithatë, thoshte se do të bëhesha personalitet i famshëm. Me orë do të shtrihesha në shtrat dhe do t'ia gjeja vendin famës sime. Më vonë në gjimnaz kisha humbur pak hapin në mësim, por meqë ishte punë kohe kur do të bëhesha i famshëm, nuk lodhesha fort të dëshmoja diçka që së shpejti do të bëhej e evidente. Duke ecur çdo ditë prej shtëpisë në shkollë, u thosha lamtumirë rrugëve, fasadave, vitrinave të njohura, si dhe

njerëzve pranë të cilëve kaloja mbi trotuar. O Zot, i thosha vetes, nuk janë të vetëdijshëm pranë kujt po kalojnë. Jetojnë në këtë qytet idilik pranë detit, e kaluara e të cilit matet me mileniume, në qytetin ku kanë jetuar Cezari, Dante, Mikelangjelo, Kazanova. Në qytetin në të cilin jetoja edhe unë. Ndieja mëshirë ndaj bashkëqytetarëve që e huqnin shansin unik që të njiheshin me mua, të bisedonin me mua, bile të më blinin një akullore. E dikur, nuk do t'u besojnë syve kur në gazetë do të lexojnë se kisha jetuar gjithë ato vite në mesin e tyre.

Profesorët e mi të gjimnazit nuk ishin të vetëdijshëm se prej meje varej nëse historia do t'i mbante mend për ca kohë, nëse do t'i përmendja në kujtimet e mia. Derisa isha mësues i muzikës në një shkollë fillore, i zgjidhja nxënësit më të dobët të cilëve kolegët e mi nuk ua vënin veshin dhe i shpërbleja me nota tejet të larta. Hamendësoja se edhe në mesin e tyre tashmë ishte ndonjëri që e kishte të rezervuar vendin në këtë tren, dhe se dikur, në kujtimet e veta, do ta përmendte emrin tim. Përderisa unë ende rroja me zgrip në stacionin e harruar për shkak të një gabimi në orarin e udhëtimeve, duke mos e humbur

shpresën se dikur do të nisesha nga binarët anësorë nëpër shinat e hekurudhës ndërkombëtare, tashmë gjyshi nuk ishte gjallë për ta ndalur *Orient Ekspresin*. E, megjithatë, besoja se mua më ishin dedikuar shtigjet e gjata. Ashtu i hutuar nuk do të dëgjoja që profesori të ma kishte thirrur emrin. Dhe përderisa e gjithë klasa ulërinte nga gazi, kurse profesori ma shkruante notën e dobët, unë shikoja i hutuar atë grumbull që do të duhej t'i dilte mbanë asaj që e ardhmja po sillte, me atë që unë e kisha të rezervuar ulësen në trenin e të zgjedhurve.

Sinjalet i hapin hekurudhat e largëta nga bredhin drezina, shinobusë e trena. Nëpër platformat e stacioneve të izoluara qëndrojnë udhëheqësit e trenave, nëpër sallat e pritjes dremitin udhëtarët. Vezullimi i hënës zbulon hijet e binarëkthyeses. Ajo më në fund do të më orientojë në drejtim të trenit të vendosur prej kohësh, i cili është jeta ime e vërtetë. Atë jetë e shoh si partiturë të përkryer, në të cilën nuk janë shënuar vetëm notat dhe pauzat, por ku është shënuar secila rrudhë, secila zhurmë, secila erë. Në atë partiturë është shkruar edhe secila hapje e gojës së timpanistit, dridhja e buzëve të

flautistes së re, mendim i befasishëm që vetëton nëpër kokën e fagotistit derisa e fryn rendin e fundit të notave të një kreshendoje të shkëlqyer. Në atë partiturë e shoh edhe atë që nuk shihet. Bota është një akuarium i pafund, kurse unë, si ai peshku i Madagaskarit, që mbijetova çuditërisht, dëshmoj për jetët e shuara. Askush pos nënës sime nuk zbuloi në mua një frymë të veçantë, të gjithë kërkonin do farë provash, shenja të jashtme në të cilat nuk mund të mbështetesh. Thuajse nuk ekzistojnë jetët e padukshme. Dhe a do të ishte Vagneri më pak Vagner po të kishte kompozuar vetëm për lepuj, iriqë, breshka e buba? Apo që rrugës për në Toskanë të mos kishte takuar Çimabuen, e të mos e kishte parë Gjoton e vogël tek vizatonte në zall? Do të vizatonte Gjoto edhe po t'i kishte ruajtur dhentë tërë jetën. Me shekuj kishte rënë molla e Njtonit pranë Njtonit. E megjithatë, nuk ishte më pak e Njtonit.

Si fëmijë nuk u frikësohesha injeksioneve, territ dhe ujit të thellë. Nuk u frikësohesha dentistit, berberit, personave të panjohur. Frikë të pashpjegueshme më shkaktonte Nerina, bedinerja që vinte çdo të dytën të shtunë, kur mamaja bënte pastrimin

e përgjithshëm të banesës. Një ditë para ardhjes së saj do të ndieja një ankth, ngase mamaja tashmë kishte ndryshuar renditjen e rëndomtë të gjërave në banesë. Në tarracë ishin përgatitur fshesat, govatat, paçavuret. Nga platforma e tavolinës së ushqimit po rrinin zvarrë karriget, me mbështetëset e lëkurës teposhtë. Edhe nëse motra dhe unë nuk kishim të bënim me pastrimin e madh, por do ta kalonim pasditen në kinema, e më pas, pas drekës, do të shkonim në oborr për të luajtur, megjithatë vetëdija se në banesë po lëviznin gjërat ishte burim i shqetësimit tim. Dhe tek në mbrëmje, duke ia marrë erën yndyrës së parketit që nga dera e hyrjes, do të nisja të shtendosesha. Perdet e lara, ende të lagështa, përhapnin freski, mobiliet shndrisnin, pllakat në banjë, te lavamani, vaska, dritaret dhe dyshemetë e shkëlqenin lehtësinë. Në çastin që e vëreja se ndonjë llambë, vazo apo figurë kishte lëvizur nga vendi, me kujdes do ta ktheja atë send në vendin e vet të zakonshëm. Bota ishte sërish në vendin e vet.